

Starozgodovinske stvari.

Se nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov.

Spisal Davorin Trstenjak.

Zraven besede „cotonea“, „cotononia — kotonja“, ktero nam je Plinij zapisal in ki je v jeziku starodavnih Venetčanov pomenjala zelišče Solidago, Beinheil, Beinwurz, pri Collumelli nahajamo še drugo. On piše, da okoličani mesta Altinum svoje maličke kravice, ki pa so prav obilo mleka dajale, so imenovali: ceve ali čeve. ¹⁾

Altinum je bilo mesto v pokrajini Venetancev, ki je stalo v lagunah pri ustji reke „Plavis“, od korenike: plu, fluere, navigare, natare, od tod: Plaviš, der schiffbare Fluss. Danes se reka veli Piave.

Imenu Altinum se priklada enako, ki pa je stalo v Panoniji, venetskem sorodnem jezičnem okrožji kraj Dunaja. Na sorodnost opominjajo imena: Alta, reka na Ruskem, Oltinja, otrjen kraj na Českem itd.

Južno od Altina v lagunah sta bila pristana (lôki, portus, Hafen), in sicer se je eden velil, kakor Plinij ²⁾ piše, Edron, drugi Brundulum. Na mestu nekdanjega Edrona stoji danes: Chioggia, Brundulum pa se še sedaj veli: Brondolo. Poznamenovanje je celó naravno; prvo se iz staroslavenskega adro — edro, sinus maris, drugo iz brod, v močni noslovani obliki brond, brund, vadum, Fuhrt, brez vsega posiljenja razloži.

Teža je razlaga besede: ceva, čeva. Učeni Diefenbach, ³⁾ kateri meni, da so Veneti bili Iliri, *) je ceva, čeva primerjal s škipetavskim: ka, plur: ke, vol, in je mislil daljno sorodnost najti v germanskih: kô, kû, chua, krava; vendar je sam pristavil dosti pomislikov k svoji razlagi, in beseda mu je ravno tako „râthselhaft“, da se njegovega izraza poslužim, kakor venetsko pleme isto.

Jaz sledečo razlago ponujam. Collumella in Vitruvis hvalita tudi altinske ovce in koze, in Plinij posebno hvali sir teh ovac in kôz, in ga imenuje: cebanus caseus. Ovca se v polščini veli cad, caban, ovčak, ruski cyba, koza, v venecijanskem narečju zeba, koza. Ta italijanska beseda gotovo je ostanek iz jezika starodavnih Venetov, ker vse italijanske besede, ki se zet-om začenjajo, so ali iz grščine, ali nemščine ali slovanščine izposojene, na priliko: zaffare, verstopfen, zuspunden, nemški zapfen, slov. čep, — zappere, haken, zappone, Spitzhake, slovenski cepati, cepin, Spitzhake od korenike kop, — zobla, Erdscholle, slovenski zola, — zazzera, Haupthaar, slovenski čiče, primeri srbsko: ovca či-čoglava, — zoccolo, Holzschuhe, slovenski cokle, ogerskoslov. čokel, schlechter Stiefel, novindijski: čakalija, črevljár, zucca, Kürbis iz slovenskega tyky, tikva, — zanna, Spitzzahn, nemški zahn, zampa, Pfote, Tatze, slovenski čampa, idem, čampati, kratzen, zotico, grob, nemški zottig itd.

Da venecijansko-italijanska beseda „zeba“, koza ni slovenska, pričuje narečje slovanskih ostankov ¹⁾ v okolici annivierski (Anniviers, pa nemški Eufisch) v

¹⁾ Collum. I, 26. ²⁾ Plin. III. 16. ³⁾ Orig. europ. str. 295.

²⁾ Vendar tudi Diefenbach, kateri je Herodotu priglasoval, ni bil do celega prepričan o iliričnosti Venetov, ker jih na drugem mestu imenuje „ein räthselhafter Volksstamm“. Znamenito je, kar Herodot sporočuje o Venetih, da svoje hčere so gonili na snobaški sejm. To navado še najdemo danes na Ruskem. Pis.

³⁾ Več o tem ljudstvu najdeš v knjigi: „Malten, Bibliothek der neuerten Weltkunde. Aarau, 1834.“ Tom. I. 28. 50. 190. 216.

kantonu vališkem na Švicarskem 3 ure daleč od mesta Sitten, za Rimljanov: Sedunum v vaseh Chunitz (Kunice), Czernec (Červec), Gradetz (Gradec), Crimentza (Kremenica), Luc (Luka), Visoye (Visoje), Grona itd. Kakor Malten piše, imenujejo kozo ti prebivalci Tschiehva, to je: čeva, čiva. Ne bi li ta beseda, dasiravno kozo pomenja, najbliže stala k starovenetski ceva, čeva? Utegnili so Venetčani svoje male kravice zaradi nizke postave imenovati ceve, čeve, cebe, koze; mogoče je pa tudi, da so z eno besedo dvojno žival poznamenovali, kakor to najdemo tudi v drugih besedah, postavimo: brav, aries in poccus, veper, aries in aper, krava, vacca in cervia. Košut, slovaški kozel, košuta, nemški Hirschkuh. Glasnik v prelazi v b, primeri javor in jabor, in tako je utegnilo tudi iz cava, ceva postati poljski cab, caban, ruski ciba in venetski „zeba“ = in iz tih ruski čaban, poljski czoban, srbski čoban, Rinderhirt, Schafhirt.

Znamenito je, da gori omenjeni slovanski ostanki v vališkem kantonu imajo navado mrtvim narekovače in plakarice najemati, kar tudi pri Srbih in isterskih Hrvatih najdemo.

(Dalje prihodnjič.)

Národne stvari.

Slovenci.

Spisal dr. Vinko Fereri Klun.

Posvečeno velikim posestnikom kranjskim.

(Nadaljevanje iz 50. lista lanskega leta.)

Uskokov se šteje okoli 500 duš. Njihova deželica je na 4 milje po dolgosti in na 2 v širino prerezana po Gorjancih, in sicer od novomeške velike ceste do Metlike, na stran od sv. Jurija in Budinaka do Brepane in potem od Kostanjevice do reke Kolpe. V sredini grebena, na precej velikej višavi stoji stari grad Šumberg (po nemški Sichelburg, prej nazivavši se „Ziherberg“ od nemškega Sicherberg).

Poldrugo sto let nazaj je nadvojvoda avstrijski Karol, obrativši Karlovec v mejno trdnjavo proti Turkom, naselil v tukajšnjem kraju turških begunov iz Bosnije. Naznanek tega zgodovinskega dejanja vidi se v samej besedi: „uskok“, kajti skočiti, uskočiti znači (pomeni) tudi bežati, ubežati; dosledno tedaj uskok znači begun ali „desertêr. Za upravo tega kraja bilo je ustanovljeno v Šumbergu posebno „nadglavarstvo“, po nemški se je zvalo „Oberhauptmannschaft“. Tu sem so spadali obširni oddelki cistercijanskega samostana v Kostanjevici, od kartezijskega samostana v Pleterjah in od grajščine Preisek (?), in uskoki so imeli dolžnost, da jih ohranijo.

Ne bodem na drobno opisaval zgodovine vseh borb tega vojniškega plemena s Turki; le v obče hočem o tem toliko povedati, da čitatelj vidi podobo vnanjega življenja uskokov.

Začetek jih razpre s Turki, in glavni vzrok preseljevanja bila je vera. Uskoki od davnih časov sem spoznavajo grško-iztočno vero in jo doslé sveto hranijo; oni niso zedinjeni Grki, ampak pravoslavni. Turki pa so pravoslavno vero jako črtili in sicer zavoljo njenih demokratičnih načel in pa zaradi tega, ker je bila národna, in se tedaj ni mogla rabiti za sredstvo v potujčevanje naroda.

Zato so pa Turki tudi na vsaki način skušali zatirati jo, in so njene privržence strašno preganjali. To versko preganjanje je pa v Uskokih smrtno sovraštvo izbudilo do Turkov, ktero se je v vsej sili do seda-

Jernej pl. Raunach prvi kapetan Uskokov imenovan. Osnova je bila vojniška. Pri kapetanu so bili: 1 častnik, 12 vojvodov in 12 zastavnikov, katerim je morala kranjska dežela letno plačo dajati. Ostali vojaki plače niso dobivali, zato so pa bili Uskoki svobodni od vseh davkov. Njihova dolžnost bila je straže oskrbovati v mejnem mestu Sluinu, vrstili so se pomesečno. Pod oblast kapetanstva so spadali vsi kraji, kateri so bili po Uskokih naseljeni. Imeli so nekatere posebne pravice, največ gledé sodništva. Uskoki so se namreč sodili in upravljali po svojih starih narodnih običajih.

Posle tega kratkega zgodovinskega obzora pogledajmo sedaj v domače življenje Uskokov.

Značaj Uskokov je v mnogem podoben vsem južnim Slovanom, njihovemu dostojanstvu in njihovim hibam, ktere sicer malo po malo izginujejo. Znaki, kateri posebno odlikujejo Uskoke, so: brezumna predrznost in goreča ljubezen pravoslavne, to je, narodo-slavjanske vere in nepremagljivo sovražstvo do Turkov, nezaupanje vsem ptujcem (kar bolj ali manj zapazimo tudi pri Slovencih), nasproti tega pa tako gorečo in iskreno ljubav do vseh Slavjanov, kakoršna je redko kje drugod najti, privezanost svojemu plemenu in svoji porodici, ponosno čutje svoje slavne preteklosti in pravične nade na slavno bodočnost. V društvu so veseli, prijatelji so muzike in radi prepevajo pesmi o viteških podvizah (dejanjih) prednikov. Sploh so oni v glavnih črtah jako podobni Črnogorcem in Srbom. Ko smo govorili o Slovencih, smo videli, kako ona dozdevna kultura začena v poslednjem času uničevati vse narodno in skuša vsem plemenom bledni pečat kosmopolitizma vtisniti. To se mora, akoravno v manjši razmeri, tudi o Uskokih reči. Ta kuga sicer še ni na toliko prešinila tega čvrstega plemena, da bi mu popolnoma izbrisala njegov pravi značaj, a vendar so vže marsiktere karakteristične črte po občevanju s sosedi, a še boljše po premembni državnih odnošajev sčasoma izginule in ostale so le še v zgodovini običajev.

Domače življenje Uskokov je iz davna bilo patrijarhalno. V enej hiši je živel 3, 4 in tudi več porodic enega in istega roda. Oblast je imel najstarejši moških in najmlajša izmed žen.

Ta dva sta v porazumljenji vse vredovala, in vsi drugi morali so tema dvema pokorni biti.

Uskoki se niso toliko s poljedelstvom kakor z živinorejo, posebno z ovčjorejo pečali, ktera jim je veliko dobička dajala. Varčnost in umerenost (zmernost) niste ravno njihova krepost bili. Stara navada razbojev in ropanja se je pri njih v vsem, še celó v samej ženitvi, videla. Vendar tu je bila poetična stran, ktero tolikrat v nazorih in v odnošajih Uskokov nahajamo. Dobivši pri svatovstvu odkaz, je fant 5, 6, nekterikrat 10 in še več prijateljev zbral in je pridrl ž njimi v hišo, kjer je živila devojka, ter jo je zgrabil in se ž njo na konja vsedel ter k najbližnjemu duhovniku dirjal, kjer sta se poročila. Navadno se je za to čas izbral, kedar moški niso bili na straži. Nekterokrat se je pa tudi pripetilo, da so rodstveniki (žlahtniki) za to že pred vedeli, ter so napada pričakovali; takrat, razume se, so se vneli hudi boji. Vže prvi zihelberški kapitan je prepovedal ta običaj ropanja nevést in ga je kaznoval z veliko globo.

V slučaju srečnega svatovstva pa se je sledeči obred vršil. Drug ali dever je prijezdil na dom neveste, posadil jo je k sebi vzadi na sedlo, ter jej je glavo z ruto pokril, da ne bi mogla najti poti nazaj k roditeljskemu domu, in je ž njo dirjal proti cerkvi. Ondi so ž nje sneli povezko, in duhovnik je položil na

zaročenca vence iz rož. Krst se ni prej vršil, kakor takrat, ko so otroci vže nekoliko odrastli.

V obredih in običajih vsacega naroda, dokler on še ni zgubil svoje prvobitne prirodne narave, zmirom vidimo črte, ktere so polne globokega smisla in poezije, všttric ž njimi pokaže se pa večkrat najbolj divje in surovo nasilje. Na videz čudno nasprotstvo, — a ono se popolnoma razjasnuje po tadašnjim načinu življenja. Od ene strani je življenje v prirodi budilo v prsih človeka najnežnejša čuvstva, od druge strani pa so materijalne potrebnosti in potrebščine sebičnost za seboj vlekla borbo, ktera je bila tem boljše divja in surova, čem manj se je ublažila po narodu še neznanih človekoljubnih načelih izobraženja.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Še nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Kedaj je ta slovanska betvica se tam naselila, ne dá se dokazati; brž ko ne so zbegnili iz venetske pokrajine v 400. stoletji pred Krist., ko so začeli Kelti čez Alpe v gornjo Italijo riti. Takrat so se brez dvombe tudi mogli armorski Veneti od Adrije na polotok germanskega oceana v armorski Galiji preseliti, kjer so sloveli zarad brodarstva in trgovine.*)

Znamenito je, da v zemlji gori omenjenih slovanskih sedaj zeló skaženih ostankov v valliškem kantonu najdemo dve velikanski umetno izdolbeni pečeri (jami), kateri ste služili za bogočastje. Takošne pečere najdemo v Kijevi, v Galiciji (razhorecke jeskyne), v Ojcovi, v vojvodstvu krakovskem, peninske v Sandeku, soborske v nitranski okolici, in mnoge druge v Tatrah. Vse so človeške roke izdolble in za bogočastje pripravile. A kakošno božanstvo se je častilo v teh v pečevnih jamah? To zvemo iz spisov sv. Pavlina¹⁾ škofa nolanskega. On piše, da so v Akvileji častili v dupli svoje glavno božantvo, ktero je bilo božanstvo solnea:

Quidquod et Invictum Spelaea sub antra recondunt,
Quoque tegunt tenebris, hunc audent dicere Sclm.

Glavno božanstvo v Akvileji pa se je velelo: Belin, Belen, Belien, Bilien, in je imelo apollonov značaj, ker so ga rimski in grški pisatelji in domači prebivalci sami primerjali Apollonu.

Božanstvo solnea, ktero ima svoj sedež v podzemeljski jami, je le ponočno in zimsko solnce, ono vlada takrat čez chtonični svet.

Mi pa smo v slovanskem solnčnem božanstvu Radegastu in Triglavu našli to prikazen, da je ono tudi gospodar podzemeljskega sveta in ima priimek:

*) Že bistroumni Mannert je izgovoril mnenje, da so v najstarejši dobi od Karpatov do Venetov slovenska plemena bila naseljena. Al Herodot o Venetih ni mogel ničesa izvedeti drugega, nego za njihovo prebivanje kraj Adrije in za nekoliko njihovih navad. Imenitna njihova trgovina njemu ni bila znana. Mannert sam praša: kam so Kelti praprebivalce adrijsanske pokrajine porinili, ali severno čez Dunaj ali proti zapadu v retske planine? Gotovo na obe strani; in tako je prišla gori omenjena slovanska betva v Švicarsko (glej Mannert Germ. str. 499. 501). Tudi „lacus Venetus“ (Pomp. Mela III. 2.) današnji Bodensee opominja na Venete. Na izhodnem konci tega jezera stoji: Bregenz, nekdej Brigantia in Brigantium, to je Bregenica, Bregenca, mesto ob bregu, Uferstadt, primeri: Brežice, Obrež, Pobrež, Breg vasi in mesta kraj vode. Prebivalci okoli jezera imenujejo se: barke: Lädis = ladje.

¹⁾ Pri Muratori Nov. Thes. Tom. I. pag. 28.

„Črnibog“ nasprotna temna stran Belboga — Belina, kateri ni samo po imenu bog svitlobe, luči solnca, temuč tudi po atributih. Različne predstave nam Belina prikazujejo s kolescem, kroglo, sekiro, lokom, peharom ali bokalom in pa z liro.

Kakor je Belibog Radegost imel posteljo škrlatasto „lectus ostro paratus“, ker purpur je simbol časti, visokosti, moči in oblasti, vse lepote in prijetnosti, in je imel krasni pozlačeni tempelj v Retri in Arkoni, tako Črnobog svojo vežo v temni pečevnati dupli, kjer je kot starec prebival in opravljal službo sodnika, vendar nepremagan „invictus“, ker v mladoletji sopet se okreva in caruje, zato se v narodnih pesmih solnce veli: car, vladika, beli Ban*) itd. Imé Belinovo se še sliši do današnjega dne v akvilejski razvalini: Belinja (Beligna). Njegovo častje je bilo tako v čislju, da je bil sprejet med prva rimska božanstva, in njegovi duhovni so se veleli: „Paterae, to je pateri = česki plakopravci, od staroslov. ПѢТА, pata, peta, avis, ptič, ker iz letanja sokolov in kavk, ktera ptica pri Slovencih še sedaj velja za prerokovalno, so vedežvali.**) Zato so kavke stari Venetčani tako zelo častili, da so jim poseben kruh pekli po žetvi in je ž njim pitali. Bog solnca je bil tudi bog poljskega blagoslova, zato takošna čast njegovim simbolom.

Kako ozko se je zvezalo častje Belinovo z Apollonovim, prepričamo se iz tega, da je Ausonius Burdigalensis Attia Patero s sledečo pesmo pozdravil:

Attius Patera, Pater, Rhetor.

Tu Bajocassis (ime galskega roda) stirpe Druidarum satus,
Si fama non fallit fidem,
Beleni sacratum ducis e templo genus,
Et inde vobis nomina
Tibi Paterae, sic ministros nuncupant
Apollinares mystici.
Fratri patrique nomen a Phaebo datum
Nataque de Delphis tuo.¹⁾

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Vseh bankovcev (bankinih in državnih) v našem cesarstvu je bilo konec preteklega leta za 649 milijonov gold. med ljudstvom. Konec leta 1864., ko je papirnati denar izdajala le še sama dunajska banka, je bilo bankovcev le za 375 milijonov gold. med ljudstvom in ažijo je bil takrat 15 od sto; zdaj je že na pol več papirnatega denarja v Avstriji in od tod čedalje viši ažijo.

* Tobaka se je v prvih treh kvatrih lanskega leta prodalo: smodek (cigar) 583 milijonov in 245.528, tobaka za pušenje čez 159 milijonov funtov, tobaka za nos 2 milijona in 478.359 funtov.

* Cena kónj je v Nemčiji zelo poskočila, kajti v nemško-francoski vojski je blizo 400.000 konj že poginilo.

*) Tudi na rimskih spomenikih najdeš napise: Soli invicto Deo Imperatori.

**) Že Gilferding je iz Servijevih opazek „urbem Patavium condidit, id enim responsi acceperat eo loco condere urbem, quo sagittis avem petisset, ideo ex avis petitae auspicio Patavium nominatum“ dokazal, da Patav ima svoje ime iz slov. ПѢТА, pata, peta, in pomenja patavo — ptičje mesto.

¹⁾ Auson. Prof. IV.

Dopisi.

V Gorici 3. jan. — x+y — Kako to — čujemo pogostoma popraševati — da naša „Soča“ živega glasú od sebe ne daje? Jeli še živa? Vže oni pot, ko je šlo za nezaupnico Gorjupu, bila je tako tiha, da so mnogi njeni družabniki z glavo majali. Pozneje, ko je njen predsednik, dr. Lavrič, prišel iz Ljubljane od jugoslovanskega shoda, bilo se je nadjati, da bode napravilo naše „politiško društvo“ sijajno manifestacijo za v Ljubljani sestavljeni načrt, za krasno jugoslovansko idejo; a „Soči“ naši se je razvidelo — molčati. Znabiti, da je vzrok molčanju pomanjkanje shodnice, odkar se „Soča“ v čitalničnih prostorih več shajati ne more, morebiti pa tudi kaj družega, to namreč, da je predsednikova Egerija za primerniše spoznala molčanje, nego govorjenje — in kdo ne vé, da molk je zlato, govor le srebro. Al molčanje ne bo večno, saj se delajo priprave za „Sočin“ glasnik. 3000 gold. je že obečanih, pogodba z lastniki tržaškega „Primorca“ tudi že narejena: z drugim četrletjem bo izhajal list, ki bo imel eno nogo v Trstu, eno v Gorici, in tako bo ta Janus tiskarni postavi, to je, določbi zarad kavcije, fige kazal. Kedar bo tedaj „Soča“ svoj časnik imela, potlej bo pa že zopet svoj glas povzdigovala. Da bi le precej! če ne, prehitijo jo „katoliško društvo“ in potem „z Bogom“ vpliv! Eden „Sočinih“ odbornikov je vže vkljub odsvetovanju pristopil „katol.-polit. društvu“ in postal njega odbornik, akoravno je težko razumeti, kako se moreta ogenj in voda bratiti. — V čitalnici bo prva predpustna veselica prihodnjo soboto 7. dne t. m.; pozneje imajo biti še tri. — Gimnazijski dijaki se pripravljajo za navadno Vodnikovo „besedo“. Mislili so jo napraviti v čitalnični dvorani v mestu, potlej pa so se neki premislili in hočejo iti v Solkan, kjer so poprejšnjih let že dvakrat Vodnika slavili.

Iz Gorice 4. jan. — p — Včeraj se je odprlo tukajšnje italijansko-slovensko učiteljsko izobraževališče*) po novih postavah uravnano. Zadnje dni preteklega meseca so bili imenovani ravnatelj Peter Rejaković (rojen Ljubljčan, ki je bil že tudi poprej vodja normalke in starega pripravništva) in 4 učitelji: gg. Fr. Budal (Slovenec in blizo Gorice rojen, bivši suplent na gimnaziji); Jož. Moc (Goričan, bil dozdej začasno v Gradcu), Iv. Trojansček (ital. učitelj na tukajšnji vadnici), in Fr. Vodopivec (bil učitelj na poprejšnji nižji mestni realki na Reki, iz Kamenj na Ipavskem doma). Razen Trojansčeka so vsi drugi zmožni v 3 jezikih učiti; učili pa bodo B. in V. v slovenskih, M. in T. v laških oddelkih. Bo li pa kaj s tem novim učiliščem, na katero vlada vso skrb obrača? Slišim, da v enem razredu so samo 3 dijaki! Kako bo pa še le z ženskim izobraževališčem? Bojim se, da se kateri dan ne poreče: Zaprite vrata, da vam izobraževališče ne uide. Vse te ogromne priprave ne bi bilo pri nas treba, ko bi učiteljski pripravniki po dognanem 4. razredu gimnazija, realke ali realnega gimnazija nadaljevali svoje študije v viših gimnazijskih ali realnih razredih tako, da bi na gimnaziji bili oproščeni latinščine in grščine, druge predmete pa da bi skupno poslušali z rednimi gimnazijskimi dijaki ali z realci, in samo strogo pedagogičnih predmetov da bi hodili poslušati na posebno izobraževališče. Za te predmete pa bi zadostoval vodja sam ali k večjemu še en učitelj. Toda prepustimo vse prihodnosti, da ona določi, kaj in kako bo najbolje. — Ker sem se vže spustil v šolske zadeve, naj še nekaj povem o njih. Čitali smo v „No-

*) Izraz „izobraževališče“ rabim jaz zato, ker se nahaja v uradnem tekstu šolskih postav. Pis.

storiš. Tako z mjiлом namazana trta je vsaj za dva meseca obvarovana zajčjega zoba; če pa zima ni vlažna, tudi za celo zimo. Zajec se tako namazane trte nikdar ne loti. Diglas zagotavlja, da že mnogo let se zajec ni dotaknil njegovega nograda, kjer so bile trte z mjiłom namazane, trte njegovih sosedov pa so zeló trpele. — Ker je to sredstvo tudi dober kup, zato svetujemo vinorejcu: idite in storite tudi tako!

Natoroznanske stvari.

Dolgoletne opazke o kačah.

Spisal France Ipavec, zdravnik v Novomestu.

• Zanimivo za vsacega, koristno zlasti za kmeta.

(Dalje.)

Nestrupene kače, dobro vedé, da niso zmožne se dovolj braniti drugi živali ali pa človeku, ki jih preganja, nimajo toliko poguma, da bi se preganjavcu v bran stavile; zato bežijo, kolikor le morejo. Nimamo dokaza nobenega, da bi se bila kedaj kaka nestrupena kača človeku zoperstavila, veliko manj pa še, da bi bila koga napadla, kajti kače se ravno tako ali pa še bolj ljudi bojijo kakor ljudje kač. Nestrupene kače, ktere se braniti ne morejo, ogibljejo se vsacega boja, strupene pa se ne le ne ogibljejo, marveč še svoje sovražnike napadajo. Če je človek dovolj pogumen, to je, da se ne prestraši preveč, in če je uren in ne preblizo strašni živali, reši se lahko, da beži. Skočiti mora v stran, vendar pa mora zmerom gledati, kam skoči kača, da ga ne vjame, kajti če popred skočiš, skoči gad za tabo, in ne ubežiš mu. Ako si se s trikratnim skokom umaknil, nisi v nevarnosti več, ker se gad utruji in ne skoči več.

Če si je grozovita žival kako stvar izbrala, zvije zadnji del svojega života v zavitke; iz srede njihove molí sprednji del života z glavo kvišku, ter se tako pripravlja na skok. Strašna velikanka pa, kedar je lačna in vidi človeka ali kako žival se jej bližati, spleza na dosti močno drevo, se okoli njega ovije z zadnjim delom života, sprednjega ravno od drevesa molí, ter tako ostane tako dolgo, dokler ne pride nesrečna žival blizo do nje. Ko je žival prav blizo, skoči grozovita kača na-njo, ter se okoli nje ovije in jo z vso močjo stisne tako, da mora kmalu poginiti. Potem jo požre.

Čudno, a vendar gotovo, pa dozdej malo znano je to, da gadje nezmožnih, ki se sami sebe ne zavedajo, ali tacih, ki niso dovelj močni, kakor so, na pr. dojenčki, starčki, bolniki, pijani in blazni (nôri) ljudje, ne napadajo in ne pičijo, dasiravno bi jim bilo to prav lahko mogoče. Znano je namreč, da po naših krajih nosijo matere svoje otroke v zibelki na polje, v vinograd, na travnik, v gozd in na vse druge kraje, kjerkoli imajo opravke, in da jih daleč po cele ure same pusté, in vendar se nikoli še ni slišalo, da bi jih bil gad pičil. Starčki in bolniki leže po več ur pod milim nebom na golih tleh, od zemlje pričakovaje moči in gorkote. Kako lahko bi tacega človeka gad vgriznil, a vendar ni nikoli kaj tacega slišati. Pijani, ki se vračajo iz svojih vinogradov in hramov, tavajo in padajo po nevarnih krajih, ondi zaspijo, dokler se zopet trezni ne izbudé, in o njih se ni še slišalo, da bi jih bil gad pičil. Neumni ljudje se po več dni po imenovanih krajih klatijo, večkrat tudi gade sami zalezujejo in lovijo, a vendar tudi ni slišati, da bi bil gad kterikrat tacega človeka vgrizel.

Ne manj čudno je dalje tudi to, da kače izmed vseh živali godbo najbolj ljubijo. To so gotovo že tudi naši predniki vedeli, ker že davno je pri nas po

kmetih navada, da si najraji take pastirje izbirajo, ki znajo piskati vsaj na kako piščalko; pogostoma so toraj po kranjskih vaséh pastirji bili dosluženi vojaki. Kedar si najamejo kmetje pastirja, mu zmerom tudi velevajo, naj na paši piska. In to zato, da bi živino s piskanjem obvaroval gadov, ki bi utegnili na spašniku biti. Da godba kače — rekel bi — nekako omami, je resnica, ker nihče ne pomni, da bi bil kedaj v kacem takem kraju, kjer je navada, da mora pastir piskati znati, že kak gad kako živinče na paši vgrizel, kar se vendar drugače pogostoma zgodi. Kače izlezejo sicer iz svojih lukinj in skrivališč, ter se zberó po cele kupe, kedar godbo slišijo, vendar ne zato, da bi koga ogrizle, temuč zato, da bi se razveseljevale, kar tudi mirno storijo. Vse to nam kaže, da kače godbo neizrečeno ljubijo, in kedar jo poslušajo, ne napadejo ne človeka ne živali. Najboljši dokaz bode temu vendar-le sledeča dogodba: Na Laškem je še dandanes navada, da zdravniki svojim jetičnim bolnikom zapisujejo gade, ktere ondi v lekarnici dobijo, da si skuhajo tečno juho, ki jim je dobro zdravilo. Zato imajo na Laškem po lekarnah zmiraj žive gade v omarah z dratom prepreženih. Kedar zdravnik bolniku gada zapiše, odseka lekar gadu že precej v lekarni glavo, ter dá čok bolniku. — V neki lekarni bila je toraj tudi z gadi napolnjena omara, in sicer ravno pred sobo lekarskega pomočnika. Nekega pomladanskega jutra zapazi pomočnik v svoji sobi, ker je njena vrata poprejšnji večer odprta pustil, vse gade. Zlezli so bili namreč iz omare skozi odprta vrata v njegovo sobo. To ga tako prestraši, da si ne vé pomoči; vzjel je vendar svoje gosli in je začel gosti. Na veliko veselje je videl, da mu gadje ničesa ne storijo, marveč le glave kvišku molé in mirno godbo poslušajo. Ta trenutek prestrašeni pomočnik porabi in beži vedno še na goslih igraje. In tako se mu je posrečilo, da je nepoškodovan ubežal. (Dal. prih.)

Starozgodovinske stvari.

Nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Dalje.)

Iz teh vrstic vidimo, da venetski in akvilejski Belen, Belin je imel svoje veže in svoj duhovniški red*) tudi po Galiji, da je Attius veljal za pokolenika tega duhovniškega reda; al ker so Galli svoje duhovnike imenovali Druide, je Avsonij rabil galsko poznamenovanje duhovnikov, vendar pravi, da se duhovniki Belino-Apollonovi velijo Patere, tedaj nominat. sing. patera, primeri zastran sufiksa staroslov. imen: Višera, Šembera, Mančera, Padera, celó Patera.

Belin, Belen toraj nikdar ni bilo keltiško božanstvo, ampak venetsko-noriško slovansko; tudi keltščina nima nobene takošne besede, ktera bi tako naravnost izraževala lastnost božanstva, nego slovenščina.

Vse prisiljene razlage Diefenbachove iz novih keltiških narečij, na priliko, beli, tumultus, vastatio, bela, bala, lupus, mustela martes, belec, Bachstelze, tudi „sacerdos“, dalje Mucharjeva: belain, jeklo, železo, — so vse nenaravne.

*) Avsonij tudi govori o „Beleni aedituus“, toraj o službeniku tempeljskem, kteri je nad vežo pazil; škoda, da ni zapisal, kakošen je imel naslov. Ime mu je bilo Phaebicius, tedaj sopes po Belino-Apollonovem častji. Pis.

Da je Belin, Belen še le prišel v Galijo po Rimljanih med rimske naseljenike in porimčene Galle, pričuje ta okoliščina, da ga v zapadni Galiji in kraj Rena njegovega častja ne najdemo. Keltiška božanstva, ktera se grško-rimskemu Apollonu primerjajo, so: Grannus, Borvo in Toutiorix. Na Galskem je edin spominek, najden v „Vienae Allobrogum“, kterege je postavil neki Duumvir Caesarinus Faustus, ki je utegnil biti rodom Venet ali Noričan, med tem, ko je v Akvileji do sedaj najdenih 12 spomenikov, v Veneciji pa 6, na Koroškem blizo Celovca 1.

Znano je, da so Rimljani tudi imenitna božanstva tujih narodov v javno častje sprejemali; tako egiptiško Isido in Serapisa, perzijskega Mithrasa, *) asirskega Jova Dolichena, in zato nahajamo, da so tem božanstvom po vseh rimskih provincijah bili spomeniki in tempeljni postavljeni, tudi v Noriku in Panoniji, dasiravno niso ta božanstva bila domača. Tako je tudi noriško-venetski Belin dobil čast očitne bogoslužbe, ne samo pri domačih prebivalcih, nego tudi po družih rimskih provincijah, in ker vsako božanstvo ima svoje duhovnike, zato je tudi on imel svoje „mystike“, ki so se veleli Patere. Ta beseda se v smislu vjema z latinsko augur iz avi in gario, ker so prerokovali „ex garitu“ bogovom posvečenih tičev, kakor Avsonij sporočuje. On je bil rojen v Burdigali, današnji Bordeaux, in je živel v 6. stoletji po Kristusu. Slovel je kot gramatik, retor in pesnik, in je bil učitelj cesarja Gracijana; bil je za njega konzul v Rimi (leta 375), zadnja leta pa je živel v svojem rojstnem mestu ves zakopan v študije. Pisal je epigrame, sestavljal grobne napise in spomenike in 20 idil. Tako je tudi počastil svojega prijatelja rhetora Attia Patera, čegar rodbina je izhajala iz plemena galskega Bajokasov, in čegar dedovi so bili Druidi, to je duhovniki keltskih božanstev. Ker je nosil priimek Patera, je to Avsoniji dalo priložnost misliti, da je Attius iz vrste duhovnikov Belinu posvečenih, ker znano mu je bilo, da se tako zovejo Apollo-Belinovi skrivnostni duhovniki. Gotovo je za to ime izvedel v Rimu, kjer je brez dvombe Apollo-Belin imel tudi svoj tempelj, ali pa v Akvileji.

(Konec prihodnjič.)

Politične stvari.

Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, političnega društva v Ljubljani.

I.

Obljubili smo v poslednjem našem listu obširnejše popisati razprave poslednjega občnega zbora „Slovenije“ o programu jugoslavenskem. Danes spolnujemo to obljubo ter začnemo z govorom dr. Coste, ki se je blizo tako-le glasil:

Odbor „Slovenije“ mi je dal nalog, zagovarjati jugoslavenski program. Naloga, zagovarjati jugoslavensko zvezo, častitljiva je in lepa. Ker je bil program razglašen po časnikih naših, ni menda treba, da bi ga bral od besede do besede. (Govornik razlaga pomen programov v posamesnih točkah ter nadaljuje:) Ta program, ko se je razglasil, napravil je velik vtisek. Nemški časniki in politiki zunaj naše dežele večidel molčijo, naši so ga pa zasmehovali, „Tagblatt“ ga je imenoval „politische Seifenblase“. Potem so začeli nasprotniki obrekovati in

zdaj že celó groziti se. Oni dobro poznajo veliko važnost tega programa, in zato njihovo kričanje.

Ta program, akoravno še le 1. decembra l. l. razglašen, je čisto naraven, primeren razmeram sedanjim in bil je vže davno vtisnjen v srce vseh južnih Slavenov; nobena sila ga ne bode uničila. Zdaj so spoznali tudi Srbo-Hrvati, da nam je sloga potrebna. Mi smo jim bratovsko roko podali že leta 1848. in pri zagrebški svečanosti Zrinijevi; prijeli so jo, al zopet jo izpustili. Zdaj pa živo priznavajo važnost ozke zveze južnih Slavenov, ki bivajo v habsburški monarhiji, ktero izrekuje večkrat omenjeni program in ktere na dolgo in široko dokazovati mi ni treba.

Glejmo tedaj le na nasprotnike naše. Glejmo jim ostro v oči!

Program ima nasprotnike dvojne vrste. Eni so v nemškutarskem, drugi, žalibog, v narodnem taboru. Prvi natolcujejo, se lažejo in obrekujejo, kakor vselej in povsod. Drugih ideja se ne dá lahko karakterizirati, pa o tem pozneje.

Prvi so nam očitali nedoslednost. Rekli so: narodni poslanci kranjskega deželnega zbora so nedosledni, ker adresa njihova je drugačna. „Tagblatt“ je posebno mene počastil, nektare odlomke iztrgal iz mojega govora, ter potem prašal: kako se ti vjemajo s programom jugoslavenskimi? — Popolnoma! Slovenije, ki smo jo povdarjali v adresi, tudi zdaj nismo opustili. Slovenska skupina stopi zdaj le v zvezo s Hrvatsko, Srbsko itd. V tem oziru je bil naš program dozdej pomanjkljiv, a še le zdaj se je dopolnil. Po tem programu imamo veliko deželo, ktera se lahko šteje v eno vrsto s česko, poljsko, magjarsko in nemško.

Kakor v adresi kranjskega deželnega zbora veje duh lojalni, tako se tudi programu jugoslavenskemu očitati ne more ilojalnost, kajti habsburška monarhija mu je okrožje.

Nedoslednost se je očitala našemu programu od strani nasprotnikov tudi pri ljubljanski „Verfassungsfeier“. O njenem besedovanji le nekaj. Predrznil se je celó govoriti nekdo, ki je še le pred malo časa priromal v našo deželo in ki ne pozná našega naroda in ne razume jezika njegovega. Oni besednik (Ertl) naj bi bil raji govoril o davkih in o pritožbah zarad njih. Navod o tem mu bi bile lahko dale eksekucije davkarske, katerih le v ljubljanskem okrajnem poglavarstvu je letos nad 300! Temu možu se pač lahko reče v njegovem jeziku: „Schuster bleib' bei deinem Leisten“!

Drug nasprotnik, in sicer iz narodnega šotora, je dr. Miletič, voditelj srbskega naroda na Ogerskem. On trpi ravno zdaj za narod svoj, zaprt na 12 mesecev v težko ječo. Njegov glas je res glas voditelja srbskega. Al stališče Miletičevovo je drugačno ko naše, in težko je o njem govoriti. Miletič ima pred očmi samostalno veliko Srbijo. On ne more toraj pritrditi temu programu, kateri želi močne habsburške monarhije in zahteva ravnopravnost vseh njenih narodov in avtonomijo deželá. Ali je pa tudi Miletičev program temeljito političen, veliko je vprašanje, kajti naslanja se na primerljej, o katerem se ne vé, ali se bo in kedaj se bode zgodil; Miletič ne more reči, da in kedaj da razpade Avstrija. Razpad Turčije so prerokovali že pred 70. leti, al še danes ni razpadla. Tako računjenje s faktorji, o katerih se ne vé, ali se bodo kedaj vresničili ali ne, ne kaže temeljitega politika. Želeti moramo toraj, da se sprejme naš program tudi od Srbov na Ogerskem.

Hudo razkačen je pisaril „Tagblatt“ dva članka pod naslovom: „Weg mit der Maske“. On pravi, da je naš program živ dokaz in jasni izraz panslavizma, in zoper njega vidi le eno pomoč, namreč zvezo Avstrije z

*) V zemlji nekdanjih Venetov so našli tudi spominke z napisom: Cauto Pati sacrum. Gilferding je mislil, da je to božanstvo venetsko, kar pa ni, temoč je z Mithrasovim častjem prišlo iz Perzije, in pomenja toliko kot: mundi dominus, Weltenherr, svetá gospodar (glej Götting. gelehrt. Anzeig. 1846. B. III. 8.)

To bi bil poglavitni obris sredstev, katerih bi se imelo čbelorejsko društvo poslužiti. Da niso edina, razume se samo po sebi, kajti okoliščine časa in druge razmere prinesejo marsikaj seboj, kar se ne more naprej vedeti in obravnavati.

Za tega del naj to zadostuje s hrepenečo željo, naši čbelorejci naj bi slabotno mojo misel prevdariti blagovolili, in po natančnem prevdanku po isti poti, to je po „Novicah“ svoje mnenje razodeli.

Natoroznanske stvari.

Dolgoletne opazke o kačah.

Spisal France Ipavec, zdravnik v Novomestu.

Zanimivo za vsacega, koristno zlasti za kmeta.

(Dalje.)

Vredno je tudi, da omenim, da ob času kužnih bolezni, kedar so namreč kolera ali legar (tifus) ali škrlatnica ali kozé ali kaka druga kužna bolezen, ni videti nobenega gada, in akoravno imam sicer med svojimi bolniki vsako leto vsaj enega, včasih pa tudi še več od gadov ogrizenih, ob času kužne bolezni pa nisem še nikoli tudi ne enega tacega bolnika imel. Mogoče toraj, da skaženi zrak tudi gadom škoduje.

Poleti, to je, meseca rožnika, malega in vélicegea srpana so gadje in njihov strup najhujši, in ravno te tri mesece največ od gadov pičenih najdeš, ker gadje te tri mesece skoraj samo zunaj živé in ob tem času tudi kmetje s svojo živino na polji delajo. Samo ob sebi pa je razumljivo, da v drugih mesecih leta tudi nismo varni gadov. Že meseca vélicegea travna pa tudi malega travna se je pripetilo, da je pičil gad človeka ali kako žival; to pa nam napoveduje zgodnje in vroče poletje, kakor nam tudi to, če se gadje prikazujejo še meseca kimovca ali vinotoka, naznanja, da ne bo v tem letu hude zime. To se je popolnoma vresničilo leta 1868/69., kajti v drugi polovici meseca vinotoka (oktobra) je, kakor sem že od kraja omenil, pri Loki gad vgriznil vola, ki se je malo minut pozneje mrtev na tla zgrudil.

Nekega leta sem zdravil še celó v drugi polovici meseca svečana človeka, kterege je gad vgriznil, kar se je tako-le zgodilo: Nek grajščak je na kraji, kjer so bile razvaline poprejšnjega hrama, si sozidati hotel nov vinsk hram. Da bi ga popred dozidal, veleval je ostalo kamenje nekdanjega hrama že meseca svečana odpeljati. Ko so kamenje starega zidovja odpeljavali, našli so delalci globoko v zemlji, v luknji podzidja, gadje ležišče. Delalci se posvetujejo, kaj bi bilo storiti z gadi. Večina njih je rekla, da bi bilo najbolje jih umoriti; le nekaj mlajših delalcev je reklo, da so kače že mrtve in naj se tedaj pusté. Eden še celó gada v roke vzame ter ga kaže drugim svojim sodelalcem. Gad, ki je, kakor pozimi vsi gadje in tudi nekatere druge živali, le spal, se je na gorki človeški roki prebudil, in to še tem pred, ker ga je meseca svečana že precej gorko solnce ogrevalo. Prebudivši se vgrizne gad predrznega mladenčca v prst desne roke, ter mu tako poplača dobrosrčnost njegovo.

Kakor sem že omenil, piči gad veči del le okrog poldneva, kedar je najbolj vroče, le redkokrat se zgodi to zjutraj, kedar si menda gad živeža išče, še veliko redkeje pa zvečer, ker se gadje ob tem času že poskrijejo v svoje luknje, in sicer še predno zaide solnce. Najraje vgrizne gad po hudem vremenu, po hudi uri ali po močnem dežju, kedar jame solnce zopet prav pripekati. Takrat se grejejo gadje posamni po travi, kamenji ali suhih drevesnih deblih in po fižolovih kolih.

Navadni kraji, kjer živijo gadje, so, kakor sem že zgorej omenil, ti-le: Skale, peščeni, od solnca pregreti kraji, razvaline, staro zidovje po zapuščenih grozkih krajih, nikoli pa ne kraji, kjer se ljudje vozijo, ali kodar pogosto hodijo, še celó takrat ne, če je gadom kraj tudi ugoden in bi dobili lahko veliko plena za hrano. — Gadje se poskrijejo, če se jim bliža večja množica ljudi, kakor na pr. če je kakošen obhod ali procesija ali kak pogreb ali kaj družega tacega. Če imajo pa ljudje pri sebi godce, zberejo se kače in hité proti kraji, od kodar slišijo godbo. Tiho potlej v kakem kraji poslušajo, ne bojé se sovražnega napada, kar nam zopet kaže, kako zeló kače godbo ljubijo.

Ako začnó ljudjé po kakem sicer (do zdaj) zapuščenem kraji hoditi, če naredijo, na priliko, cesto, ali si kdo ustanovi tam prebivališče, takrat zbežé kače, da nihče ne vé, kako, kdaj in kam so prešle.

Če gad človeka vgrizne, se vidite na rani dve majhni luknji, kakor šivankni pik. To je od zobov, ki tičita v zgornji čeljusti in pod kterima je strup. Če vgrizne kača kak del človeškega telesa, kterege more s svojim žrelom objeti, na priliko prst na nogi ali roki, nos, ušesa ali lice, ženski prsi, takrat vgrizne gad globoko, ter porine zoba, kakor sta dolga, v rano, in nevarnost je potem zeló velika. Če pa vgrizne gad kakošen del telesa, ki je širok, da ga ne more obseči z žrelom, na priliko na nogo ali roko, ne sežeta zoba tako daleč v rano, ker je spodnja čeljust vgrizku zeló na poti in zato taka rana tudi ni tako nevarna. Kakošna je rana pozneje, kako naj se ravná ž njo, in ktere nasledke more rana imeti, to je treba vedeti zdravniku.

(Dalje prihodnjič.)

Starozgodovinske stvari.

Nekoliko dokazov za slovanstvo starodavnih Venetov.

Spisal Davorin Trstenjak.

(Konec.)

Na slabih nogah tedaj stojijo dokazi onih, kateri iz gori navedenih Avsonijevih vrstic hočejo spričati keltičnost božanstva Belina. Saj Avsonij celó Attijev rod izpeljuje iz Delph. Diefenbach ni vedel, kaj bi z besedo Patera napravil; mislil je na britansko: paotr, puer, dečko, hlapec, sansk. putra, fantič, Knabe; al kdo bi mistika, skrivnosti božanstva vedečega duhovnika imenoval fanta ali hlapca? Zato je tudi mislil na ime mesta Patara v maloazijski Lyciji, kjer je Apollon imel slaven orakul, misleč, da Patera je grška beseda, ali kaj pomeni? Na *πατηρ*, oče, misliti bilo bi umno, menje na *πατεω*, conculco; al kako bi prišlo grško poznamenovanje v porabo venetskonoriškega bogočastja? Prvo bi se dalo misliti na latinsko patera, pehar, ker v častji slovanskega solnčnega božanstva razhodimo običaj, ker so duhovniki za eksekracije rabili pehare, „pateras circumferrunt“.

Belina kot glavno božanstvo Noričanov omenja Tertullian v prvi polovici 3. stoletja, in Herodian skoro ob istem času piše, da so ga Akvilejčani izvanredno častili. Učeni Bertoli je našel tudi kamen, na katerem stoji napis: „Isidi et Isi sacrum“, toraj je Is bilo nekakošno posebno božanstvo. Ali kakošno? Jeli se ne vjema z indijsko Iça? primeri srbski isati, ise, portio, *) Theil, Anheil. Akvileja se je velela zarad svoje

*) Iça je bil priimek boga: Çiva. Korenika iç pomenja eigen sein, besitzen, zato Iça predstavljajo v lastnik, gospodar. Na noriških spomenikih se najde osebno ime Isso, primeri staromavski: Isamir, rusko Isjaslav.

slave „Roma secunda“, v njej je vladala rimska izobraženost, rimski jezik, in dasiravno so se prvotni prebivalci bili porimčili, svojim bogovom so vendar še ostali zvesti. *)

Blizo Akvileje je bil tudi najden spominek: „Tatis augustis sacrum Q. Bajenus Proculus cum suis votum solvit“. Ime Bajenus, od bajam (primeri ime venetskega božanstva: Bajas) je slovensko, in Tati so gotovo to, kar „pitris“ starih Judov, Atli, starih Skandinavcev, stari očaki naših narodnih pesem, doprinaševalci dobrih del, dobrotniki roda, od tata, oče, zato na noriških spomenikih večkrat lahko bereš žensko ime: Tatuka s prav lepim slovenskim sufiksom. **)

Nekteri starinoslovci, med njimi tudi Diefenbach, so hoteli keltiščino Belinovo s tem dokazom podpirati, da se zelišče zobnjak, hyoscyamus, je velelo v keltskem jeziku: Bilinuntia. Dioscorides pravi: *Βιλινντία, ὕσχυαμος, Ρωμαίοι ἰνσάνα, δένταρια, Θεσκοί φαβελωνία, Γαλλοί βιλινντία*. — Al iz tega ne sledi, da ima svoje poznamenovanje po božanstvu Belinu. To zelišče se veli ruski belena, poljski bieluń, česki blen, blin, anglosaski belene, staro-gornjenemški belisa, bilsa, novonemški Bilse, špansk.-portag. beleno, veleno, švedski honsa-bele, angleško hen-bel itd., toraj je obče blago indo-evropskega jezika. Gotovo si niso imena stari Germani od Keltov izposodili, kakor tudi ne Rusi in Poljaci.

Ker se rabi proti zobobolu, jo Slovenci imenujejo zobnjak, toraj iz onega razloga, zarad ktereга jej Rimljani pravijo: dentaria (insana, se veli zavoljo pomankljive lastnosti), Hrvati jej pravijo: svinjorec in maslak. Pomočnica zoper zobobol pa po krščanski veri je sv. Apolonija, zato se tudi zobnjak veli pri Slovencih: trava sv. Apolonije, in tudi Britanci jej pravijo: louzawen santez Apollina iz enakih vzrokov. Če Dioscorides pravi, da jo Rimljani tudi imenujejo Apollinaris, ta beseda pa se tudi rabi za zelišči cicuta, trobelika, in solanum, pesjo grozdje, pasvica, tedaj je utegnil pri Rimljanih biti Apollo boter zobnjaku, vendar se beseda „apollinaris“ rabi tudi za pomene vračljiv, lečljiv, medicinalis.

V indoevropskih jezicah nahajamo več enakoglasnih poznamenovanj za zelišča, postavimo: lappago in lapuh, tudi kopitnjak imenovan, od lapa, jugoslov. kopito, primeri nemški: Huf-lattich (lattich je sorodno z lactuca), dalje keltsko: odocos starogorenjenemško adach saksonsk. adek, adeke, novonemško: attih, slov. v poniklanski okolici: otunja, otuka, ebulus; gotovo niso Nemci in Slovenci tega poznamenovanja vzeli od Keltov, kakor ne Latoni svojega: ebulus iz nemškega isto značčega, abich, ebich, epich, in Hrvati svojega hebed. Toraj galsko poznamenovanje zobnjaka: Bilinuntia ne doprinaša nikakoršnega dokaza za keltiščino božanstva Belina, ker se ne dá dokazati, da bi tej travi bil Belin za kuma.

Naj ta članek pomaga sopet nekoliko k razsvetljenji temne zgodovine Venetov in k podpiranju Gilderdingovega trdenja, da so Veneti bili Slovani. Težko pričakujemo že njegove razprave o slovanskosti Noričanov, za katero se jaz že toliko let pogajam. Bistroumnost njegova bode gotovo še trdnejše dokaze na svitlo spravila, nego je meni mogoče, ki si

s silnim trudom in mnogimi žrtvami moram spravljati literarne pomočke.

Politične stvari.

Jugoslavenski program v zboru „Slovenije“, političnega društva v Ljubljani.

II.

Po dr. Costi poprime besedo in govori o istem predmetu dr. Razlag blizo tako-le:

„Jaz se zavedam kot rodoljub že od leta 1843. in ker smo na Graškem vseučilišči gojili živo sočutje posebno sè svojimi južno-slavenskimi brati, zasledovali marljivo njih slovstveni in družbeni razvoj in l. 1848. tudi patriotično podpirali rešilno podvzetje neumrlega Jelačiča bana v korist staročastne Avstrije, imam nekoliko pravice povedati tudi svoje nazore o tem prevažnem predmetu.

Razun simpatij, ktere smo takratni južnoslavenski mladenči med seboj sploh imeli, smo se tudi dejansko trudili spojevati razna naša podnarečja v en edini književni jezik na slavenskem jugu za slovstvena skupna dela in smo želeli prenarediti nekatere različne oblike tako, da se slovstvo vrne k poprejšnjemu jedinstvu jezika brez škode posamesnih podnarečij, ktera poslednja bi se naj le rabila za poduk prostega naroda, kar smo menda mi Slovenci najbolje zadeli, toraj se tudi ponašamo z napredkom slovenskega naroda zadnjih 20 let.

Brez bojazni, da bi preveč trdil, pa izrekujem pred celim svetom, da je vsak misleč južni Slaven za misli, ki so bile izražene v načrtih narodnega jedinstva v Sisku 8. novembra in v Ljubljani 1. decembra 1870., ker so v naravi sami globoko vkoreninjene. — Razun slovstvene zveze, ki bode nasledek umnega razvoja, naj omenim tukaj materialne koristi, ktere so podlaga vzajemnemu blagostanju vseh južnih plemen in ktere nas utegnejo najpred zediniti. Južne slavenske dežele so plodonosne, rodovitne, in pridelujejo obilne proizvode, kterih same ne potrebujejo, pač pa jih kupuje Kranjska in Primorska, med tem ko na Slovenskem bolje cvete obrtnija, ktera je že davno našla svoje naravne poti do hrvatsko-srbskih bratov, kakor kupčija, z lesom iz Savinske doline in obrtniški pridelki gorenjski. Te razmere je treba še bolje vrediti, in narod naš bode kmalu čutil dobroto hrvatske zveze in veselejše se bode razvijalo še poljedelstvo in obrtnija in ko se enkrat izdelata železniška mreža, bode bogati Banat južna žitnica, in tako bomo tudi pripomogli, da cela država postane trdna in vedno bolj neodvisna od sovražnih sosedov, kteri že sedaj prežé na biser naše lepe južne domovine — na jadransko morje. Posestrima Dalmacija se bode bolj in bolj razvijala, ako se pridobé postranske dežele, na ktere se naslanja, in zato utegnejo zadostovati tudi trgovinske zveze, ker so žalibog! avstrijski državniki izgubili sočutje ali simpatije naših tamošnjih bratov. Ako se na Turškem premené politiške razmere, utegne ravno naša staročastna Avstrija dobiti nekaj lepih sosednih dežel z enakorodnimi prebivalci, in slavenski jug bode dragoceni biser v kroni habsburške dinastije.

Sedaj sta v Avstriji le dva naroda, kolikor toliko zadovoljna: Nemci in Magjari, in vendar tudi pri prvih zapazujemo mogočno stranko, ktera le za Prusijo gori; in koliko nemislečih ali celó zlobnih nemškutarjev, ktere strogo razločujemo od pravih Nemcev, nahajamo po vseh deželah! Nemci sè svinčeno-podplatnim geslom so bili pod krinko velike Avstrije (prav za prav le velike Nemčije) celó zoper spravo z Magjari, in leta 1867. so se s

*) Iz spisov cesarja Julijana razvidimo, da so Venetčani noter do 4. stoletja ohranili svoje domače in verske posebnosti (glej Julijan „Orat.“ II.).

**) Če pa so ta božanstva ženska, najdejo svojo razlago v tako imenovanih matres Panoniorum, ktere so bili to, kar pruske vaidelotkinje.